

3. Hellingbossen

Tekst Henk van der Scheer

Een hellingbos kenmerkt zich door het optreden van erosie en de invloed daarvan op de vegetatie. Door uitspoeling ontstaat in een hellingbos vaak een verschil in samenstelling van de bodem tussen hoger en lager gelegen gedeelten. De lager gelegen bossen zijn vaak aanzienlijk voedselrijker, omdat zich daar het uitgespoelde sediment ophoopt. Dat komt tot uiting in de vegetatie. Vaak treft men in de lagere regionen van een hellingbos planten aan die typisch zijn voor voedselrijke bodems. Op de hogere regionen van het hellingbos groeien dan bostypen die kenmerkend zijn voor voedselarme, schrale gronden.

In het Limburgse heuvelland zijn vrijwel alle bossen gekapt, behalve op de steilste hellingen. De Limburgse hellingbossen zijn uniek in Nederland. Dit komt door de zuidelijke ligging en vooral de ondergrond waarop het bos groeit. De hellingbossen groeien op de overgang van het Mergelland-plateau naar het dal van de Maas. Die bossen worden volgens de Veldgids van Plantengemeenschappen gerekend tot de Klasse van de eiken-beukenbossen op voedselrijke grond. De plantengemeenschap bezit een duidelijke gelaagdheid: een boomlaag, een struiklaag, een kruidlaag en een moslaag. De boomlaag omvat es (*Fraxinus excelsior*), gewone esdoorn (*Acer pseudoplatanus*), zomereik (*Quercus robur*), beuk (*Fagus sylvatica*), haagbeuk (*Carpinus betulus*), witte paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*), gladde iep (*Ulmus minor*) en robinia (*Robinia pseudoacacia*). In de struiklaag groeien onder andere hazelaar (*Corylus avellana*), rode kornoelje (*Cornus sanguinea*), dauwbraam (*Rubus caesius*) en gewone vlier (*Sambucus nigra*). De flora van de

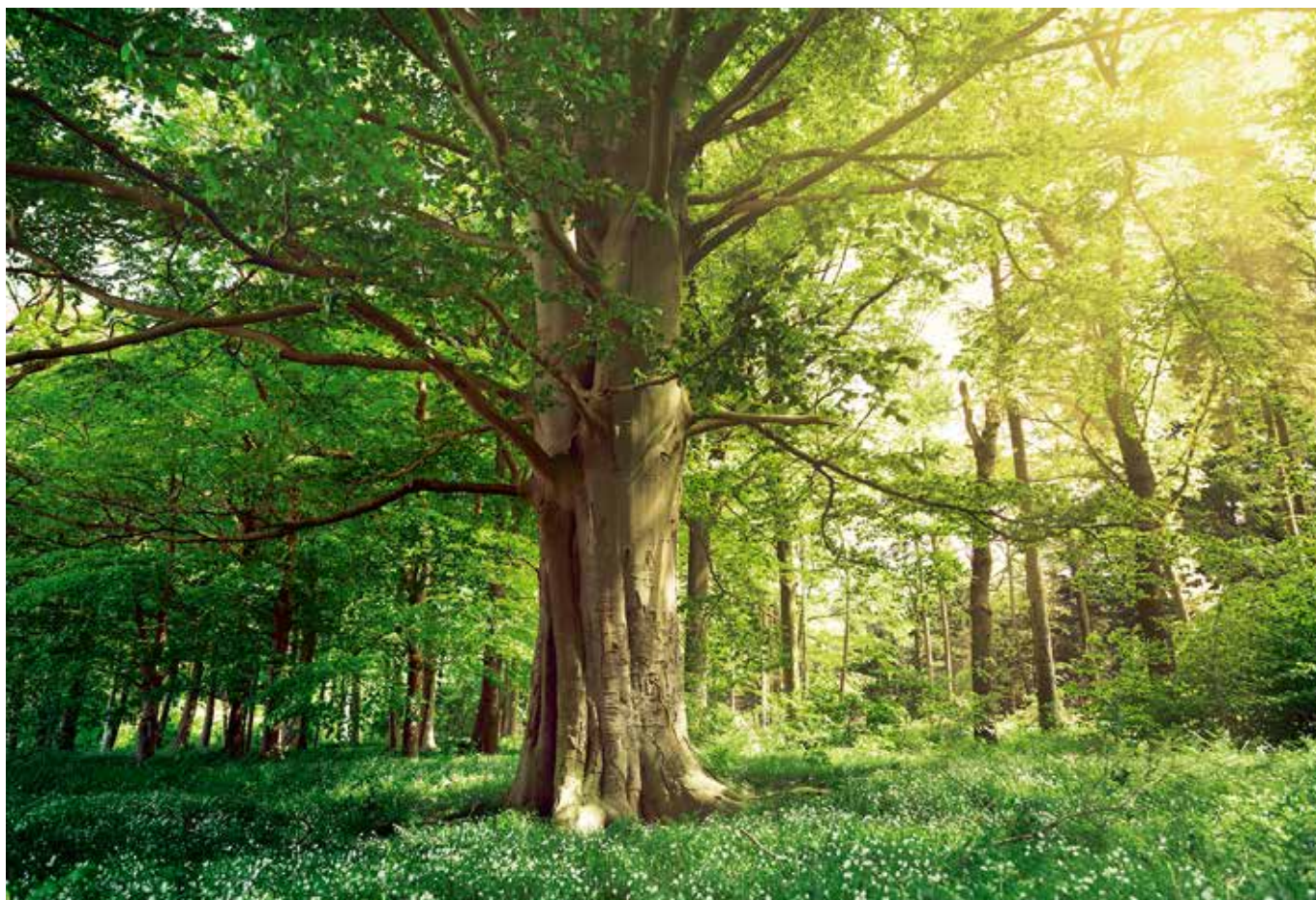
Bosanemoon als kruidlaag. Foto Ines Saraiva

Foto Richard de Bruijn

kruidlaag is kleurrijk en soortenrijk en kenmerkt zich door planten die vroeg bloeien, zoals daslook, (*Allium ursinum*), bosanemoon (*Anemone nemorosa*), gewoon speenkruid (*Ficaria verna* subsp. *verna*), gele dovenetel (*Lamium galeobdolon* subsp. *galeobdolon*), slanke sleutelbloem (*Primula elatior*) en grote muur (*Stellaria holostea*). Vroeg bloeien is noodzakelijk omdat deze planten moeten bloeien voordat de boomkronen van het bos zich als een dak sluiten. Alleen in de periode dat er geen bladeren aan de boom staan, komt er voldoende licht op de grond voor deze planten. Met de mergelondergrond staan er veel planten die in andere Nederlandse bossen nauwelijks voorkomen.

Eén van de bekendste hellingbossen is het Savelsbos. Dat is een 6 km lange, vaak smalle gordel van hellingbossen op de (vaak steile) oostelijke helling van het Maasdal oostelijk en zuidoostelijk van Maastricht en gelegen tussen de dorpen Cadier en Keer, Gronsveld, Eckelrade, Sint Geertruid, Moerslag en Rijckholt. De gordel van het Savelsbos is ongeveer 240 ha groot en is onderverdeeld in het Eijsderbos, het Rijckholterbos, de Trichterberg, de Riesenbergrand en het eigenlijke Savelsbos. Er komen hoogteverschillen voor van 70 tot 125 m boven NAP. De bodem bestaat uit krijtverweringsgronden, löss en grindlagen. De gordel behoort tot een gebied met een oppervlakte van 360 ha dat aangemerkt is als Natura 2000-gebied. Het centrale deel, het Rijckholterbos, is een oude boskern met een lange geschiedenis. Op kadastrale kaarten van twee eeuwen geleden komt het bos al voor als hakhoutbos. Men gaat ervan uit dat het vooral een middenbos is geweest dat zowel hakhout als opgaande bomen bevatte, een vorm van bosbeheer waarbij periodiek van

Beukenbos. Foto Gabriel Rohde

alleen de struik- en lagere boomlaag de bijgroei van takken wordt gekapt tot op de stobbe. Wat het bos uniek maakt is het voorkomen van grote populaties autochtone lindebomen (totaal circa 30 ha). Het gaat om zomerlinde (*Tilia platyphyllos*), winterlinde (*Tilia cordata*) en de natuurlijke hybride van deze twee.

Een aantal smalle, steile en vaak rechte droogdalen, grubben genaamd, staan haaks op de maasdhelling en strekken zich kilometers ver uit het plateau in, zodat het hele bos al met al een nogal grillige vorm heeft. De grubben lopen vanaf het Plateau van Margraten tot het middenteras van de Maas. De droogdalen zijn ontstaan in tijden van

permafrost tijdens de ijstijden in het pleistoceen toen er in ons land een toendraklimaat heerste. Alleen in de zomermaanden ontdooidde de bovenste 2 tot 2,5 m van de bodem waarna deze bovenlaag veranderde in een natte, zachte massa doordat het water niet in de bevroren bodem kon draineren. Dit smeltwater stroomde langs de hellingen omlaag en sleet zo droogdalen uit. Vervolgens zijn deze grubben verder geërodeerd doordat zij regenwater afvoerden in tijden van extreme regenwateroverschotten. Vaak werden en worden ze gebruikt als verbindingswegen of paden. In de hellingen en in het bos zijn terrassen te herkennen van wijnbouw, die al uit de Romeinse tijd stammen. Het gebied is eigendom van Staatsbosbeheer. ●

Bloei linde. Foto Henk van der Scheer

Bloeiende eik. Foto Krolya25

Daslook als onderbegroeiing in het bos. Foto PAVdK

Schone Grub in het Savelse bos. foto Romaine